

บทที่ 2

วิเคราะห์การศึกษาที่ผ่านมาเกี่ยวกับเครื่องถ้วยสุพรรณบุรี

1. การขุดค้นทางโบราณคดีที่ผ่านมา ณ แหล่งเตาบ้านบางปูน

การศึกษาสำคัญเรื่องเครื่องถ้วยแหล่งเตาสุพรรณบุรี (ภาพที่ 1) ณ บ้านบางปูน ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี (แผนที่ที่ 1) คือ การขุดค้นทางโบราณคดีโดยนายจาร์ก วิลไก้ว เมื่อปี พ.ศ. 2531¹² ต่อมาในปีพ.ศ. 2542 สายันต์ ไพเราะญจิตรและคณะทำการขุดค้นศึกษาทางโบราณคดีที่แหล่งเตาอีกครั้ง¹³ ผลการขุดค้นทั้งสองครั้งเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในวงวิชาการ และผลักดันให้เครื่องถ้วยสุพรรณบุรีมีบทบาทมากขึ้นในงานด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

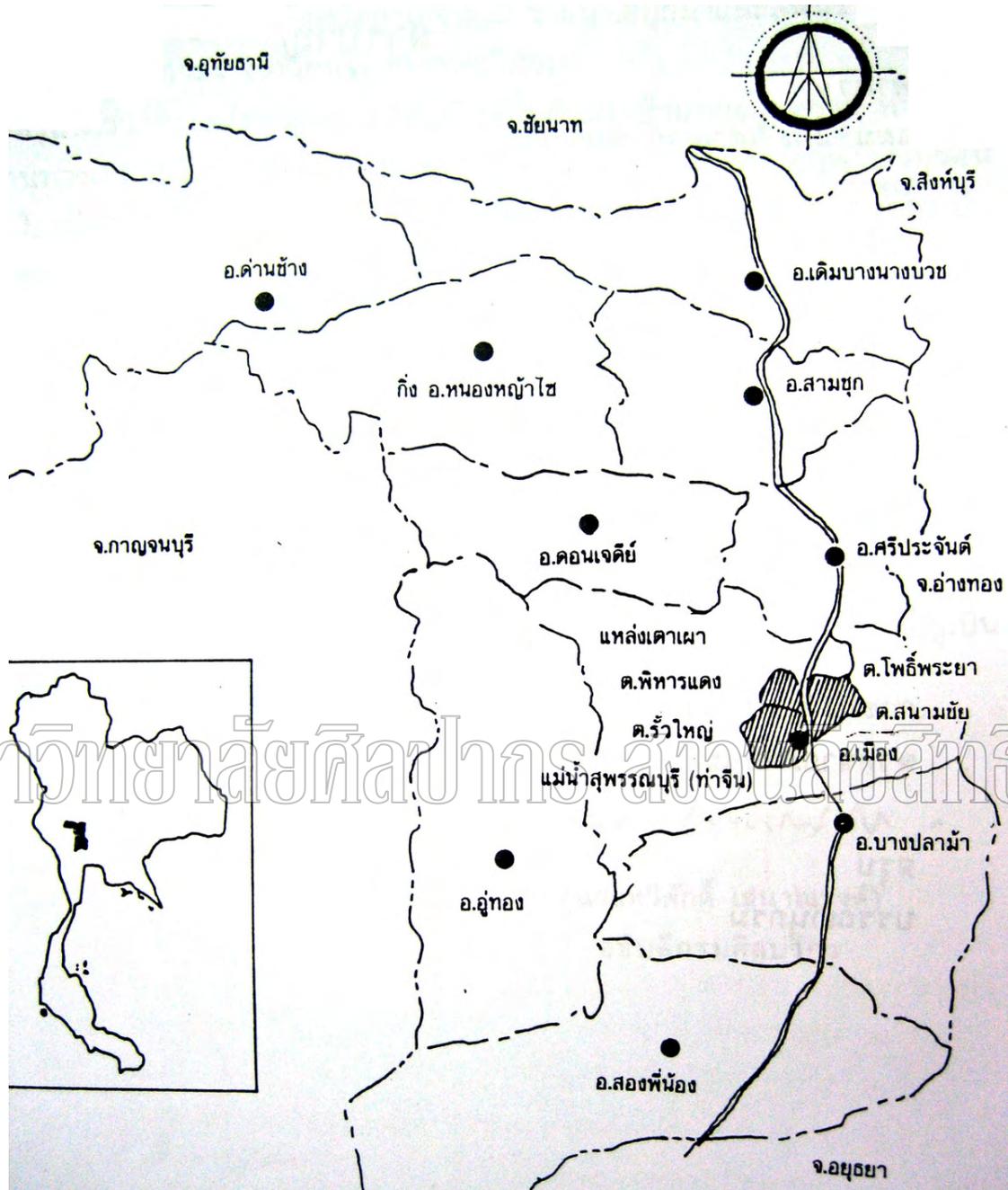
¹² ดูรายละเอียดและผลการศึกษาได้จาก จาร์ก วิลไก้ว, แหล่งเตาบ้านบางปูน, 10.

¹³ ดูรายละเอียดและผลการศึกษาได้จาก สายันต์ ไพเราะญจิตรและสุภมาศ ดวงสกุล, “แหล่งเตาสุพรรณบุรีที่บ้านบางปูน : หลักฐานและความรู้ใหม่”, 77-94.

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนนิพนธ์

ภาพที่ 1 ตัวอย่างไหจากแหล่งเตาเผาเครื่องถ้วยสุพรรณบุรี จัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร
ที่มา : ปวิวรรต ธรรมปรีชากรและคณะ, ศิลปะเครื่องถ้วยในประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : บริษัท
ไอเอสสภาค จำกัด. 2539), 45.

แผนที่ที่ 1 แหล่งเตาเผาเครื่องถ้วยสุพรรณบุรีริมฝั่งแม่น้ำสุพรรณบุรี ณ หมู่ที่ 3 บ้านบางปูน ตำบลพิหารแดง
ที่มา : จารึก วิไลแก้ว, แหล่งเตาบ้านบางปูน, (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร. 2531), 6.

1.1 การขุดค้นทางโบราณคดีโดยจารึก วิลไก้วและคณะ

จารึก วิลไก้วและคณะขุดพบแหล่งเตาเผาจำนวน 10 เตาตามแนวริมฝั่งแม่น้ำสุพรรณบุรี (แม่น้ำท่าจีน) โดยกล่าวถึงจุดประสงค์ไว้ว่า จากการสำรวจแหล่งเตาริมสองฝั่งแม่น้ำสุพรรณบุรี พบว่าเป็นแหล่งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่อีกแห่งหนึ่งในภาคกลาง และภาชนะส่วนใหญ่นิยม ตกแต่งด้วยการประทับลอยลาย ที่จัดว่าเป็นลักษณะเฉพาะ ถือได้ว่ามีความสำคัญและเป็นเหตุให้ เลือกรับขุดค้นเพื่อศึกษาลักษณะของเตาและภาชนะดินเผา¹⁴

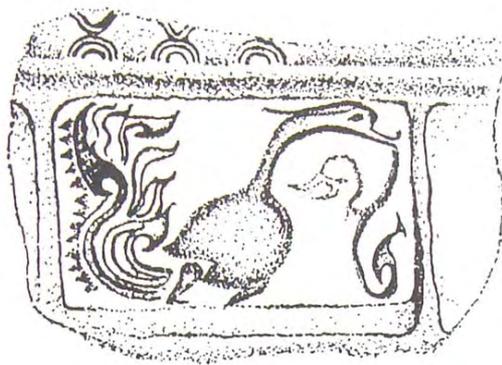
- วิธีการศึกษา หลักฐานและข้อมูลที่ใช้

การขุดค้นครั้งนี้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์เศษเครื่องถ้วย และการวิเคราะห์เตาเผา โดยศึกษารูปแบบของเครื่องถ้วย และลอยลายเป็นหลักในการเปรียบเทียบกับ หลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องกัน เพื่อหาอายุสัมพัทธ์ (relative dating) จากนั้นใช้หลักฐานข้อมูลทาง ประวัติศาสตร์และโบราณคดีอื่นๆ มารองรับผลเพื่อแสดงป่องเกิดและการพัฒนาของแหล่งเตา แต่ เนื้อหาส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่ลอยลายโดยเฉพาะการวิเคราะห์ถึงความหมายที่แฝงอยู่

ดังนั้นการวิเคราะห์เศษเครื่องถ้วยจึงเป็นหัวใจหลักของการศึกษาครั้งนี้ เพราะพบเศษ เครื่องถ้วยที่มีลอยลายแบบต่าง ๆ ภายในกรอบสี่เหลี่ยมจำนวนหนึ่ง ที่มักตกแต่งบริเวณไหล่ ภาชนะอย่างต่อเนื่อง แสดงถึงความสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องมาจากลอยลายภายในกรอบสี่เหลี่ยมที่ ปรากฏบนภาชนะสมัยทวารวดี เช่น ลอยลายช้าง ม้า วัว หงส์ (ภาพที่ 2 และลายเส้นที่ 1) และรูป บุคคล (ภาพที่ 3 และลายเส้นที่ 2) แต่มีพัฒนาการที่ซับซ้อนขึ้นทั้งในเรื่องเทคนิคการประทับลาย เนื้อดิน ตัวลอยลาย¹⁵

ภาพที่ 2 ลอยลายรูปหงส์ในกรอบสี่เหลี่ยม
ที่มา : จารึก วิลไก้ว, แหล่งเตาบ้านบางปูน,
(กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2531), 65.

ลายเส้นที่ 1 ลอยลายรูปหงส์จากภาพที่ 2
ที่มา : จารึก วิลไก้ว, แหล่งเตาบ้านบางปูน
(กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2531), 67.

¹⁴ จารึก วิลไก้ว, แหล่งเตาบ้านบางปูน, 10.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, 31-32 และดูตัวอย่างลอยลายในกรอบสี่เหลี่ยมเพิ่มเติมได้จากหน้า 31-72.

ภาพที่ 3 ลวดลายแบบภาพเล่าเรื่องในกรอบสี่เหลี่ยมแสดงรูปบุคคลผู้รบบนหลังม้า
ที่มา : จารึก วิไลแก้ว, แหล่งเตาบ้านบางปูน, (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร. 2531), 56.

ลายเส้นที่ 2 ลวดลายรูปบุคคลผู้รบบนหลังม้าจากภาพที่ 3
ที่มา : จารึก วิไลแก้ว, แหล่งเตาบ้านบางปูน, (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร. 2531), 58.

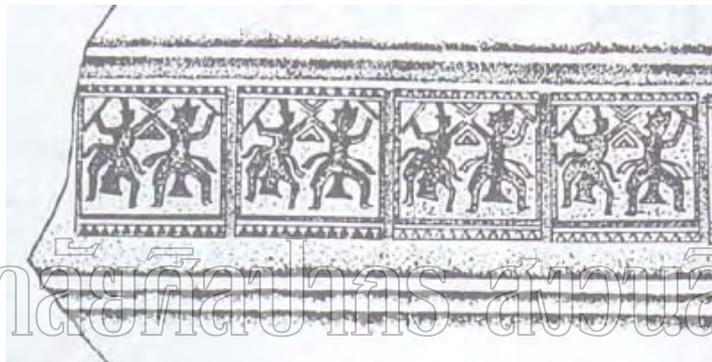
นอกจากนี้ ลวดลายคล้ายภาพเล่าเรื่องที่แสดงการทำสงครามและเครื่องแต่งกายบุคคลที่สวมเทริดและนุ่งผ้ามีชาย (ภาพที่ 4 ลายเส้นที่ 3 และภาพที่ 5 ลายเส้นที่ 4) อาจเปรียบเทียบกับรูปแบบจากภาพเล่าเรื่องบนระเบียงปราสาทขอม เช่นที่นครวัด และภาพสลักการสงครามด้วยกระบวนช้างที่ปราสาทบายน ซึ่งบุคคลนุ่งผ้ามีชายและใช้หอกเป็นอาวุธ¹⁶

¹⁶ จารึก วิไลแก้ว, แหล่งเตาบ้านบางปูน, 49-50 และดูตัวอย่างลวดลายรูปบุคคลและลวดลายที่แสดงการรบเพิ่มเติมได้จากหน้า 31-58 และ 68-72.

ภาพที่ 4 ลวดลายแบบภาพเล่าเรื่องแสดงรูปบุคคลกำลังสู้รบ

ที่มา : จารึก วิไลแก้ว, แหล่งเตาบ้านบางปูน (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร. 2531), 69.

มหาวิทยาลัยศิลปากร - ศูนย์วิจัยศิลปะ

ลายเส้นที่ 3 ลวดลายแสดงรูปบุคคลกำลังสู้รบจากภาพที่ 4

ที่มา : จารึก วิไลแก้ว, แหล่งเตาบ้านบางปูน (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร. 2531), 70.

ภาพที่ 5 เศษเครื่องถ้วยสุพรรณบุรีขุดค้นจากแหล่งเตาบ้านบางปูนตกแต่งด้วยลวดลายแสดงการสู้รบ

ที่มา : จารึก วิไลแก้ว, แหล่งเตาบ้านบางปูน (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร. 2531), 49.

ลายเส้นที่ 4 เศษเครื่องถ้วยสุพรรณบุรีตกแต่งด้วยลวดลายแสดงการสู้รบจากภาพที่ 5
ที่มา : จารึก วิไลแก้ว, แหล่งเตาบ้านบางปูน (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร. 2531), 49.

ในประเด็นการตีความลวดลายนั้น ให้ความสำคัญกับลวดลายที่โดดเด่น คือ ลวดลายรูปบุคคลประกอบพิธีกรรม เช่น ลวดลายรูปบุคคลเทียมคันไถวัวบนเครื่องถ้วยสุพรรณบุรี (ภาพที่ 6 ลายเส้นที่ 5) สื่อถึง พระราชพิธีพืชมงคล จรดพระนังคัล ซึ่งน่าจะเกี่ยวข้องกับหลักฐานทางโบราณคดีประเภทเงินตรา เหรียญในสมัยทวารวดี พุทธศตวรรษที่ 11-16 ที่ทำเป็นรูปโคหรือวัว อาจแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมือง¹⁷

¹⁷ จารึก วิไลแก้ว, “วัวและคันไถ แรกนาขวัญ ที่สุพรรณบุรี สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา,” 61-63.

ภาพที่ 6 ลวดลายแบบภาพเล่าเรื่องทำเป็นรูปบุคคลเทียมคันไถวัว

ลายเส้นที่ 5 ลวดลายรูปบุคคลเทียมคันไถวัวจากภาพที่ 6

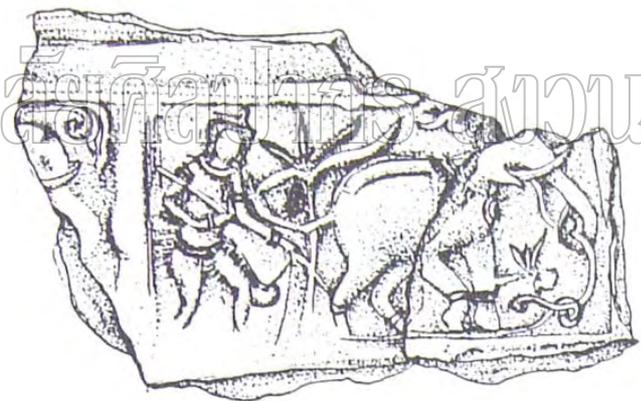
ที่มา : จารึก วิไลแก้ว, แหล่งเตาบ้านบางปูน (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร. 2531), 39.

กลุ่มลวดลายรูปบุคคลและช้างภายในกรอบสี่เหลี่ยมบนเครื่องถ้วยสุพรรณบุรี (ภาพที่ 7 ลายเส้นที่ 6) น่าจะแสดงถึง “การคล้องช้างแบบวังช้าง” ซึ่งเป็นประเพณีที่มีมาตั้งแต่สมัยก่อนอยุธยา-สมัยอยุธยาตอนต้น ต่างจากในสมัยอยุธยาตอนกลาง-ตอนปลายที่ใช้วิธีคล้องช้างแบบจับ

เพนียดและโพนช้าง โดยอ้างอิงข้อมูลจากพระราชพงศาวดาร หลายฉบับ เช่น ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ฉบับพระจักรพรรดิพงศ์และฉบับกรมพระปรมาธิบดีชินอรส¹⁸

ภาพที่ 7 ลวดลายแบบภาพเล่าเรื่องทำเป็นรูปบุคคลกำลังคล้องช้าง
ที่มา : จารึก วิไลแก้ว, แหล่งเตาบ้านบางปูน, (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร. 2531), 35.

ลายเส้นที่ 6 ลวดลายรูปบุคคลกำลังคล้องช้างจากภาพที่ 7
ที่มา : จารึก วิไลแก้ว, แหล่งเตาบ้านบางปูน, (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร. 2531), 47.

กลุ่มลวดลายที่เกี่ยวกับการทำศึกสงครามนั้น มุ่งประเด็นการตีความไปยังความสัมพันธ์ระหว่างสุพรรณบุรีและอาณาจักรเขมร รวมทั้งความสำคัญและอิทธิพลของวัฒนธรรมขอมที่ปรากฏขึ้นภายหลังการล่มสลายของอาณาจักรทวารวดี¹⁹

¹⁸ จารึก วิไลแก้ว, “วิวและคันไถ แรกนาขวัญ ที่สุพรรณบุรี สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา,” 41-47.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, 48-58.

จากผลการขุดค้นข้างต้น ผู้วิจัยกลับมีความเห็นที่แตกต่าง ในประเด็นที่เกี่ยวกับลวดลาย ว่า แม้ว่าหลักฐานภาชนะดินเผาสมัยทวารวดีที่มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-16 ที่ปรากฏในเมือง และชุมชนโบราณในภาคกลางนั้น²⁰ อาจส่งอิทธิพลรูปแบบบางประการมายังลวดลายบนเครื่องถ้วยสุพรรณบุรี แต่เมื่อพิจารณาลึกลงในรายละเอียด จะเห็นได้ว่าแตกต่างจากรูปแบบในสมัยทวารวดีอยู่บ้าง และมีรูปแบบใกล้เคียงกับลวดลายในสมัยอยุธยาตอนต้น อันจะกล่าวถึงโดยละเอียดในบทที่ 3 และ 4

ส่วนผลการศึกษาเตาเผาจากการขุดค้นครั้งนี้ สรุปว่าเป็นเตาดินก่อ (slab kiln) บนเนินดิน และกำหนดอายุจากรูปแบบเตาว่า ควรจะอยู่ในช่วงสมัยก่อนอยุธยา-อยุธยาตอนต้น ราวพุทธศตวรรษที่ 18-19 โดยนำไปเปรียบเทียบกับเตาแม่น้ำน้อยที่ตั้งอยู่ห่างกันราว 70 กิโลเมตร ที่มีกำหนดอายุในราวสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และให้เหตุผลว่าเตาสุพรรณบุรีเป็นเพียงเตาดินเท่านั้น จึงควรมีมาก่อนเตาแม่น้ำน้อยที่เป็นเตาอิฐในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช²¹

การศึกษาเรื่องเตาเผา อาจใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์มาช่วยในการกำหนดอายุที่แน่นอนขึ้น เช่น การใช้ค่าอายุคาร์บอน -14 หรือการตรวจสอบค่าอายุของเครื่องปั้นดินเผาด้วยวิธี Thermoluminescence แต่อย่างไรก็ดีการศึกษาเปรียบเทียบกับเตาแม่น้ำน้อยของจารึกได้สร้างกรอบอายุของแหล่งเตาให้แคบลง และต่อมาพบหลักฐานเครื่องถ้วยแหล่งเตาแม่น้ำน้อยพร้อมกับเครื่องถ้วยแหล่งเตาสุพรรณบุรีจากแหล่งโบราณคดีได้นำในประเทศมาเลเซียอายุราวพุทธศตวรรษที่ 19-20²² ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเจริญเติบโตของทั้งสองแหล่งเตาในช่วงเวลาเดียวกัน

²⁰ จากแหล่งขุดค้นทางโบราณคดี 16 แหล่ง ในเขตจังหวัดต่างๆ 10 จังหวัด ซึ่งรวมถึงแหล่งโบราณคดีที่เมืองอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรีเอง และจังหวัดใกล้เคียง เช่น เมืองนครปฐมโบราณที่จังหวัดนครปฐม เมืองคูบัว จังหวัดราชบุรี เป็นต้นดูรายชื่อแหล่งโบราณคดีทั้งหมดได้จาก เด่นดาว ศิลปานนท์, “การศึกษาเรื่องภาชนะลายกตประทับเทคนิคอินโด-โรมัน สมัยประวัติศาสตร์ยุคแรกในภาคกลางของไทย,” รายงานส่วนหนึ่งในรายวิชา 317 430 เครื่องถ้วยในประเทศไทย ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ภาควิชาการศึกษา 2 ปีการศึกษา 2547. (อัดสำเนา)

²¹ จารึก วิไลแก้ว, “วัวและคันไถ แรกนาขวัญ ที่สุพรรณบุรี สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา,” 66-68.

²² Roxanna Brown and Sten Sjostrand, Turiang: A Fourteenth Century Shipwreck in Southeast Asian Waters, 37-38.

- ผลสรุปจากการศึกษา

การขุดค้นทางโบราณคดีครั้งแรกที่แหล่งเตาสุพรรณบุรี **สรุปผลได้ว่าเป็นพัฒนาการ** จากชุมชนสมัยทวารวดีที่ต่อเนื่องมายังกลุ่มชนบริเวณลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี และ **สันนิษฐานว่าแหล่งเตานี้น่าจะมีอายุในราวพุทธศตวรรษที่ 18-19 ก่อนสมัยอยุธยา** ตอนต้น โดยที่รูปแบบลวดลายที่ปรากฏบนเศษภาชนะเหล่านั้นสื่อถึงการผสมผสาน **ระหว่างอิทธิพลของลวดลายศิลปะทวารวดีและขอม**²³

1.2 การขุดค้นทางโบราณคดี โดยสายันต์ ไพรัชญาจิตรและคณะ

ต่อมาในปีพ.ศ. 2542 สายันต์ ไพรัชญาจิตรและคณะได้ทำการขุดค้นศึกษาทางโบราณคดีที่แหล่งเตาสุพรรณบุรีอีกครั้ง โดยเสนอถึงปัญหาและข้อจำกัดในการขุดค้นทางโบราณคดีครั้งแรกว่า **จารึกและคณะใช้วิธีการกำหนดอายุแหล่งเตาสุพรรณบุรีโดยการเปรียบเทียบลักษณะลวดลายรูปแบบศิลปกรรมเพียงแนวทางเดียว** โดยในการขุดค้นครั้งนั้น **ไม่ได้มีการเก็บตัวอย่างวัตถุเพื่อกำหนดอายุด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่ให้ค่าอายุที่แน่นอน (absolute dating) รวมทั้งไม่มีการจัดลำดับชั้นทับถมตามอายุสมัยที่พบในการขุดค้น** จึงก่อให้เกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับการกำหนดอายุ **แหล่งเตาที่ขาดหลักฐานสนับสนุนไปส่วนหนึ่ง**²⁴

- วิธีการศึกษา หลักฐานและข้อมูลที่ใช้

เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาเรื่องผลการกำหนดอายุที่ไม่แน่นอน การขุดค้นทางโบราณคดีครั้งที่สองนี้ จึงให้ความสำคัญกับการนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มากำหนดอายุ อันเป็นประเด็นหลักในการขุดค้น โดยการนำตัวอย่างถ่านจากแหล่งเตาเป็นจำนวน 3 ตัวอย่าง ไปกำหนดอายุด้วยวิธีคาร์บอน-14 และเสนอผลในตารางที่ 1 ดังนี้²⁵

²³ รวบรวมจาก จารึก วิไลแก้ว, แหล่งเตาบ้านบางปูน, 73-78 และ จารึก วิไลแก้ว, “วั้วและคันไถ แรกนาขวัญ ที่สุพรรณบุรี สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา,” 58-68.

²⁴ สายันต์ ไพรัชญาจิตร, โบราณคดีเครื่องถ้วยไทย, เอกสารคำสอนสำหรับวิชา 317 430 เครื่องปั้นดินเผาในประเทศไทย ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2543 ภาควิชาประวัติศาสตร์ ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 42-44. (อัตสำเนา)

²⁵ การกำหนดอายุตัวอย่างถ่านด้วยวิธีคาร์บอน-14 ดำเนินการโดย มานิตย์ ช้อนสุข ผู้เชี่ยวชาญการกำหนดอายุด้วยวิธีคาร์บอน-14 สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ ประเทศไทย ดูเพิ่มเติมใน สายันต์ ไพรัชญาจิตร, โบราณคดีเครื่องถ้วยไทย, 45-49.

ตารางที่ 1 รายงานผลการทดสอบหาค่าอายุตัวอย่างถ่านจากหลุมขุดค้นในแหล่งเตาสุพรรณบุรีที่บ้านบางปูน

Sample Data	Measured Radiocarbon Age อายุคาร์บอน – 14	13C / 12C Ratio	Conventional Radiocarbon Age ค่าอายุสามัญ	ค่าอายุตามปีปฏิทิน Calibrated Age ค.ศ. / พ.ศ.
Beta – 140089 ตัวอย่างถ่านจาก แหล่งเตาสุพรรณบุรีที่บ้านบางปูน SAMPLE#:BBP-kiln site No. 1 [Bag.no.788;L17:200-210 cm. below datum] ANALYSIS: Radiometric Standard Delivery MATERIAL/PRETREATMENT: (charred material) : acid/alkaline/ acid	760 + 50 BP	-26.1 0/00	760 + 50 BP	ค.ศ. 1205-1300 พ.ศ. 1748-1843
Beta – 140090 ตัวอย่างถ่านจาก แหล่งเตาสุพรรณบุรีที่บ้านบางปูน SAMPLE#:BBP-kiln site No. 2 [Bag.no.793;L18:210-220 cm. below datum] ANALYSIS: Radiometric Standard Delivery MATERIAL/PRETREATMENT: (charred material) : acid/alkaline/ acid	760 + 60 BP	-24.3 0/00	760 + 60 BP	ค.ศ. 1100 + 60 ค.ศ. 1175-1305 พ.ศ. 1781-1848

ที่มา : ศาสตราจารย์ไพรัชญจิตร, “แหล่งเตาและเครื่องถ้วยสุพรรณบุรีที่บ้านบางปูน,” เสนอ โครงการโบราณคดีชุมชน, 2550, 7. (จัดสำเนา)

ตารางข้างต้นสรุปผลการคำนวณค่าอายุตัวอย่างถ่านจากแหล่งเตาสุพรรณบุรีที่บ้านบางปูนว่า ค่าอายุที่มีความเป็นไปได้มากที่สุดที่มีค่าความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 คือ ช่วงอายุประมาณต้นพุทธศตวรรษที่ 19²⁶ ซึ่งนับว่าสอดคล้องกับหลักฐานจากการขุดค้นชั้นทับถมต่างๆ ที่มีอายุในราวพุทธศตวรรษที่ 18-19 โดยพบเศษเครื่องถ้วยจีน เครื่องถ้วยเขมรและเครื่องถ้วยสังกโลก ดังแสดงรายละเอียดในตารางดังนี้

ตารางที่ 2 รายงานเครื่องถ้วยจากต่างถิ่นที่พบในการขุดค้นศึกษาแหล่งเตาบ้านบางปูนหลุม BBP-Kiln PIT 2

หมายเลขวัตถุ	ระดับขุดค้น	ความลึก CM.DT	รายละเอียดวัตถุ	อายุสมัย พุทธศตวรรษ
168	5	80-90	เศษเครื่องถ้วยสันกำแพง ชิ้นส่วนของชามเนื้อดินแกร่งมีส่วนผสมทรายเห็นชัดเจน ด้านในเคลือบสีเขียวอมวอด ด้านนอกเคลือบใส	20
201	F3/ 5	80-90	ก้นชาม เครื่องถ้วยจีน ผลิตจากแหล่งเตาในมณฑลฝูเจี้ยน	19-20
225	6	90	เครื่องถ้วยจีน ผลิตจากแหล่งเตาในมณฑลฝูเจี้ยน	19-20
403	7	100-110	เครื่องถ้วยจีน เคลือบสีเขียว ผลิตจากแหล่งเตาหลงฉวน มณฑลซีเกียง	19-20
338	7	100-110	เศษชามเคลือบสีเขียวไขกาเครื่องถ้วยสังกโลก ศรีสัตขาลัย	20
365 [1]	7	100	เศษเครื่องถ้วยบุรีรัมย์/เขมร เป็นจุกของฝาเคลือบสีน้ำตาล	17-18
365 2	7	100-110	เศษเครื่องถ้วยจีน เคลือบสีเขียวอ่อน ผลิตจากแหล่งเตาในมณฑลฝูเจี้ยน	17-18
405	8	110-120	เศษขอบปากเครื่องถ้วยจีน ชามเคลือบสีเขียว มีลายชูดด้วยสีหิวใต้เคลือบ ผลิตจากแหล่งเตาในมณฑลฝูเจี้ยน	18-19
432	8	110-120	เศษเครื่องถ้วยจีน เคลือบสีขาวแบบชิงไป่	18-19
433,394	8	110-120	เศษเครื่องถ้วยจีน ขอบปากชามเคลือบสีนวล	18-19

²⁶ สายันต์ ไพเราะญจิตรี, “แหล่งเตาและเครื่องถ้วยสุพรรณบุรีที่บ้านบางปูน,” เสนอ โครงการโบราณคดีชุมชน, 2550, 6. (อัดสำเนา)

หมายเลข วัตถุ	ระดับ ชุดคั้น	ความ ลึก CM.DT	รายละเอียดวัตถุ	อายุสมัย พุทธศตวรรษ
394	F3/ 8	110-120	เศษเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ซ่ง มี 2 ชั้น คือเศษ เครื่องถ้วยเคลือบขาวแบบชิงไป๋มีลายนูน (ทำจาก พิมพ์) และเศษชามเคลือบสีเขียว	18-19
422	9	120-130	เศษเครื่องถ้วยจีนเคลือบแบบชิงไป๋	18-19
430	9	120-130	เศษเครื่องถ้วยจีน ชามเคลือบสีเขียวแกมเทา ผลิต จากแหล่งเตาในมณฑลฝูเจี้ยน	18-19
482	9	120-130	เศษเครื่องถ้วยจีน เคลือบสีเขียว ผลิตจากแหล่ง เตาหลงฉวน มณฑลซีเกียง	19
406	9	120	ชอบชามเคลือบสีเขียวแกมเทา จากแหล่งเตา มณฑลฝูเจี้ยน	18-19
407	9	120-130	ชอบชามเคลือบสีเขียวแกมเทา จากแหล่งเตา มณฑลฝูเจี้ยน	18-19
431	9	120-130	เศษเครื่องถ้วยแบบชิงไป๋ สมัยราชวงศ์ซ่ง	18-19
482	9	120-130	เศษเครื่องถ้วยจีน เคลือบสีเขียว ผลิตจากแหล่ง เตาหลงฉวน มณฑลซีเกียง	19
573	10	130-140	เศษเครื่องถ้วยนุริรมย์ ชอบฝาตลับเคลือบสีเขียว น้ำแดงกว่า	17-18
500	10	130-140	เครื่องถ้วยจีน เคลือบสีเขียว เตาหลงฉวน มณฑลซี เกียง	19
483	10	130-140	เครื่องถ้วยจีน ก้นชามเคลือบ จากแหล่งเตาใน มณฑลฝูเจี้ยน	18-19
502	10	130-140	เครื่องถ้วยจีน ก้นชามเคลือบ จากแหล่งเตาใน มณฑลฝูเจี้ยน	18-19
574	11	140-150	เครื่องถ้วยจีน ชอบปากจานขนาดใหญ่ เคลือบสี เขียวแกมเหลือง เตาหลงฉวน	19
575	11	140-150	เครื่องถ้วยจีน เศษชาม	
576	11	140-150	เครื่องถ้วยจีน เคลือบสีเขียว เตาหลงฉวน และเศษ เครื่องเคลือบแบบพอร์ซเลน	19
577	11	140-150	เครื่องถ้วยจีน เศษชาม	19

หมายเลข วัตถุ	ระดับ ชุดคั่น	ความ ลึก CM.DT	รายละเอียดวัตถุ	อายุสมัย พุทธศตวรรษ
586	11	140-150	เครื่องถ้วยจีน ก้นขามเคลือบ จากแหล่งเตาใน มณฑลฝูเจี้ยน	18-19
614	12	150	เครื่องถ้วยจีน เศษเครื่องถ้วยแบบชิงไป่ จากแหล่ง เตาในมณฑลฝูเจี้ยน	18-19
615	12	150-160	เครื่องถ้วยจีน ชิ้นส่วนตลับเคลือบสีขาวแกมฟ้า แบบชิงไป่	18
620	12	150	เครื่องถ้วยจีน เศษขามเคลือบสีเทาแกมฟ้าแบบชิง ไป่	18
640	12	150-160	เครื่องถ้วยจีน เศษเครื่องถ้วยแบบชิงไป่ จากแหล่ง เตาในมณฑลฝูเจี้ยน	18-19
675	13	160-170	เครื่องถ้วยจีน เคลือบสีเขียว เตาลงฉวน	18-19
690	13	160-170	เครื่องถ้วยจีน เคลือบแบบชิงไป่	18-19
720	14	170-180	เครื่องถ้วยจีน เคลือบแบบชิงไป่	18-19
727	14	170-180	เครื่องถ้วยจีน เศษขามเคลือบสีเขียวแกมเทาแบบ ชิงไป่	18-19
756	15	180-190	เครื่องถ้วยจีน ก้นขามเคลือบสีเขียวแกมเทาแบบ ชิงไป่	18-19
773	16	190-200	เครื่องถ้วยจีน เคลือบสีขาวแบบชิงไป่ (Qing bai)	18-19

ที่มา : สายันต์ ไพเราะจิติร์, “แหล่งเตาและเครื่องถ้วยสุพรรณบุรีที่บ้านบางปูน,” เสนอ โครงการโบราณคดี
ชุมชน, 2550, 8. (อัดสำเนา)

นอกจากนี้การขุดค้นครั้งนี้ใช้หลักฐานเครื่องถ้วยสุพรรณบุรีที่พบในแหล่งโบราณคดีต่างๆ
มากำหนดอายุตอนปลายของแหล่งเตาสุพรรณบุรีว่าอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 18-21 ดังนี้

- หลักฐานจากแหล่งเรือรางเกวียน พบเป็นไหปากแคระขนาดเล็ก โถงขนาดใหญ่ตกแต่ง
ด้วยลายรูปสีมา และเศษโถงลายม้า ซึ่งแหล่งเรือนี้กำหนดอายุได้ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 19²⁷
- หลักฐานโถงขนาดใหญ่ตกแต่งลายรูปสีมาจากแหล่งเรือสีซัง 2 มีอายุในราวพุทธ
ศตวรรษที่ 19-20²⁸

²⁷ สายันต์ ไพเราะจิติร์และคณะ, โบราณคดีสีคราม 2 : เครื่องถ้วยจากทะเล, 41-42.

- โอ่งและไหที่พบในน่านน้ำต่างประเทศ เช่น ที่แหล่งเรือ Turiang (พ.ศ. 1848-1913) และ เรือ Maranei (พ.ศ. 1848-1913)²⁹

- หลักฐานเศษเครื่องถ้วยสุพรรณบุรีที่มีลายกดประทับในแหล่งโบราณคดีที่ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งกำหนดอายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ 20-21³⁰

ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับเตาเผา นั้น ไม่พบตัวเตาที่มีโครงสร้างส่วนหลังคาและปล่องเตา จึงเป็นปัญหาในการเขียนรูปทรงของเตาที่สมบูรณ์ จึงยังไม่สามารถให้คำตอบที่ชัดเจนเกี่ยวกับ ลักษณะของหลังคาเตาเผาว่าเป็นแบบหลังคาเรียบหรือหลังคาโค้ง รวมถึงลักษณะของปล่องเตา ว่าเป็นแบบปล่องสี่เหลี่ยมหรือแบบกลม แต่เชื่อว่าทั้งสองแบบ³¹

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในการขุดค้นทางโบราณคดีครั้งนี้ ไม่เน้นถึงการศึกษาลวดลายใน รายละเอียด แต่ได้สรุปความเห็นที่น่าสนใจว่า ลวดลายต่างๆ อาจเป็นความพยายามในการสร้าง จุดขาย ในการใช้ลวดลายสวยงามมาทดแทนความไม่ทนทานของเนื้อผลิตภัณฑ์อันเป็นเพียง เครื่องปั้นดินเผา จนกลายมาเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ที่ส่งผลให้แหล่งเตานี้มีส่วนแบ่งในตลาดที่ แฉ่นอน และดำรงกิจการได้หลายร้อยปี³²

นอกจากนี้ยังเสนอข้อสังเกตต่อไปว่า ไหทรงปากแตรที่มักตกแต่งด้วยลายประทับบริเวณ ไหล่นั้น น่าจะผลิตขึ้นเพื่อนำไปใช้ในกิจกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อ หรือพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความ ตาย การฝังศพ โดยใช้เป็นโกศใส่กระดูกหรืออัฐิ ฝังไว้ตามฐานเจดีย์และตามศาสนสถานตาม ชุมชนโบราณต่างๆ หรือใช้เป็นภาชนะสำหรับการลอยอังคาร ดังที่พบไหปากแตรที่ใส่กระดูกและ แก้วอัฐิจมอยู่ในแม่น้ำจำนวนมาก ดังนั้นความต้องการให้มีลวดลายพิเศษเพื่อใช้ในพิธีกรรม ดังกล่าวจึงอาจเป็นอุปสงค์หลักต่อรูปแบบของเครื่องถ้วยสุพรรณบุรีอีกประการหนึ่ง³³

²⁸ สายันต์ ไพเราะญจิตรและคณะ, โบราณคดีสีคราม 2 : เครื่องถ้วยจากทะเล, 57.

²⁹ สายันต์ ไพเราะญจิตร, แหล่งเตาและเครื่องถ้วยสุพรรณบุรีที่บ้านบางปูน, โครงการ โบราณคดีชุมชน, 8. (อัดสำเนา)

³⁰ Etsuko Miyata, "14th-16th Century Southeast Asian Ceramics Found in Japan, Paper presented at the Asian Ceramica Conference : Resolving Enigmas of the 15th Century" Chicago : The Field Museum, 1998 อ้างถึงใน สายันต์ ไพเราะญจิตร, โบราณคดี เครื่องถ้วยไทย, 49.

³¹ เรื่องเดียวกัน, 50.

³² เรื่องเดียวกัน, 52.

³³ สายันต์ ไพเราะญจิตร, โบราณคดีเครื่องถ้วยไทย, 52-53.

- ผลสรุปจากการศึกษา

การขุดค้นทางโบราณคดีครั้งที่สองสรุปได้ว่า การกำหนดอายุด้วยคาร์บอน -14 ช่วยแก้ไขปัญหาและข้อจำกัดในการกำหนดอายุจากการขุดค้นทางโบราณคดีครั้งแรก โดยสรุปผลได้ว่า แหล่งเตาเผาเนินการผลิตมาตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 18-19 จนถึงราวพุทธศตวรรษที่ 20-21 ส่วนการศึกษาเรื่องลวดลายนั้น มีการเสนอความเห็นเพิ่มเติมในประเด็นที่ว่าลวดลายบางส่วนทำขึ้นเพื่อให้ประกอบพิธีกรรม บางส่วนเกิดขึ้นเพราะต้องการสร้างเอกลักษณ์เฉพาะให้ต่างจากเครื่องถ้วยแหล่งเตาอื่น

2. การศึกษาอื่นเกี่ยวกับเครื่องถ้วยสุพรรณบุรี

ต่อมา หลักฐานเครื่องถ้วยสุพรรณบุรีปรากฏขึ้นตามแหล่งโบราณคดีหลายแห่งทั้งในและต่างประเทศ จึงก่อให้เกิดข้อมูลและมุมมองใหม่ที่หลากหลายขึ้น ซึ่งสามารถนำมาสรุปได้ ดังนี้

2.1 Roxanna Brown นักวิชาการด้านเครื่องถ้วยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และภัณฑารักษ์ใหญ่แห่งพิพิธภัณฑสถานเครื่องถ้วยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ในปีพ.ศ. 2531 Roxanna แสดงความเห็นสั้นๆ ว่ากลุ่มเครื่องถ้วยจากแหล่งเตาสุพรรณบุรี และแหล่งเตาแม่น้ำน้อยผลิตภาชนะที่มีลักษณะเหมือนกัน คือ เป็นไหทรงสูง ไม่เคลือบ บางครั้งประดับด้วยลายกดประทับรูปเรื่องราว หรือรูปช้างรอบไหล่³⁴

ต่อมาในปีพ.ศ. 2543 Roxanna Brown และ Sten Sjostrand พบหลักฐานเป็นไหและโถ่งน้ำที่มีลวดลายประทับรูปสีมาหลายชิ้น จากการศึกษทางโบราณคดีที่แหล่งเรือในประเทศมาเลเซียหลายแห่ง (ภาพที่ 8 และ 9) ดังนี้

- แหล่งเรือ Turiang ในประเทศมาเลเซีย กำหนดอายุราว พ.ศ. 1848-1913³⁵
- แหล่งเรือ Royal Nanhai ในประเทศมาเลเซีย กำหนดอายุราว พ.ศ. 1863-2003³⁶
- แหล่งเรือ Nanyang ในประเทศมาเลเซีย กำหนดอายุราว พ.ศ. 1913-1943³⁷
- แหล่งเรือ Longquan ในประเทศมาเลเซีย กำหนดอายุราว พ.ศ. 1913-1983³⁸

³⁴ Roxanna Brown, *The Ceramics of Southeast Asia: Their Dating and Identification*, 2nd ed. (Singapore: Oxford University Press, 1988), หน้า 95-96, ภาพที่ C

³⁵ คู่มือการศึกษาเรื่องประเด็นการกำหนดอายุได้ใน Roxanna Brown and Sten Sjostrand, *Turiang: A Fourteenth Century Shipwreck in Southeast Asian Waters*, 22-23.

³⁶ เรื่องเดียวกัน, 52-57.

³⁷ เรื่องเดียวกัน, 44-46.

³⁸ เรื่องเดียวกัน, 47-51.

ภาพที่ 8 ไหสุพรรณบุรีที่ตกแต่งด้วยลายกดประทับรูปสี่มาบนไหล่ ค้นพบจากแหล่งเรือ Longquan ในประเทศ

มาเลเซีย

ที่มา : http://www.maritimeasia.ws/longquan/images/photos/sup_260l_jar_decn_ex5-036_450x299.jpg

ภาพที่ 9 ภาพขยายลายกดประทับรูปสี่มาบนไหล่ไหสุพรรณบุรี ค้นพบจากแหล่งเรือ Longquan ในประเทศ

มาเลเซีย

ที่มา : http://www.maritimeasia.ws/longquan/images/photos/sup_260l_jar_decn_ex5-036_450x299.jpg

ซึ่งข้อมูลข้างต้นนำไปสู่การเสนอแนวคิดเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2544 ของ Roxanna ว่าแหล่งเตาสุพรรณบุรีผลิตไหขนาดใหญ่ตกแต่งลวดลายกดประทับบนไหล่ไห ไหขนาดใหญ่เหล่านี้เป็น

ภาชนะชั้นพื้นฐานที่จำเป็นในการเดินเรือ และใช้สำหรับเป็นภาชนะเพื่อบรรจุสินค้า เช่น กะปิ หรือบรรจุภาชนะชั้นเล็กกว่า รวมทั้งใช้เก็บอาหารและน้ำดื่มสำหรับลูกเรือ แหล่งเตาสุพรรณบุรีผลิตเครื่องถ้วยออกมาราวพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 20 จากนั้นจึงปิดตัวลงไป เพราะในแหล่งเรือจมที่พบในประเทศมาเลเซียในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 20 เป็นต้นไป พบแต่ไหจากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จังหวัดสิงห์บุรี³⁹

นอกจากนี้ ยังพบไหสุพรรณบุรี (ภาพที่ 10) จากแหล่งเรือ Phu Quoc ประเทศเวียดนาม ซึ่งจากการศึกษาในเบื้องต้น สันนิษฐานว่าเป็นเรือสัญชาติไทยที่อัปปางลงในราวปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ต้น พุทธศตวรรษที่ 20⁴⁰

ภาพที่ 10 ไหสุพรรณบุรีจากแหล่งเรือ Phu Quoc ประเทศเวียดนาม

ที่มา : Michael Flecker, "Phu Quoc Wreck Details & Photos"

<http://maritime-explorations.com/phu%20quoc%20artifacts.htm>

³⁹ Roxanna Brown and Sten Sjostrand, *Maritime Archaeology and Shipwreck Ceramics in Malaysia*, (Kuala Lumpur : Department of Museums and Antiquities, 2001), 88-89.

⁴⁰ Warren Blake and Michael Flecker "A Preliminary Survey of a South-East Asian Wreck, Phu Quoc Island, Vietnam", 73-91 และ Michael Flecker "The Phu Quoc Wreck (14th -15th C) <http://maritime-explorations.com/phu%20quoc.htm>

2.2 John Guy นักวิชาการชาวอังกฤษด้านเอเชียศึกษาและภัณฑารักษ์ใหญ่แห่ง Victoria & Albert Museum แห่งลอนดอน ประเทศอังกฤษ

ปีพ.ศ. 2532 John แสดงความเห็นว่าเป็นเครื่องถ้วยสุพรรณบุรีประเภทไหมีความคล้ายคลึงกับไหสุโขทัยจากแหล่งเตาศรีสังขนาลัย เว้นแต่การตกแต่งด้วยลายกดประทับที่สืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมทวารวดี ผสมผสานกับอิทธิพลจากเครื่องถ้วยขอมที่มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 19-20 ที่มีต่อรูปทรงของไหสุพรรณบุรี ดังตัวอย่างที่จัดแสดงที่ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร⁴¹ (ภาพที่ 11)

ภาพที่ 11 ไหสุพรรณบุรี ตกแต่งด้วยลวดลายกดประทับรูปช้างในกรอบสี่เหลี่ยมรอบไหล้นไห จัดแสดง ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ที่มา : John Guy, *Ceramic Traditions of South-East Asia* (Singapore: Oxford University Press, 1989), 37, Plate 34.

⁴¹ John Guy, *Ceramic Traditions of South-East Asia* (Singapore: Oxford University Press, 1989), 37.

3. ข้อสรุป

การศึกษาที่ผ่านมาเกี่ยวกับเครื่องถ้วยสุพรรณบุรีที่สำคัญ คือ การขุดค้นที่แหล่งเตาสองครั้งในปี พ.ศ. 2531 และ พ.ศ. 2542 นั้น ให้ผลการกำหนดอายุว่า แหล่งเตาสุพรรณบุรีมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 18-19 ต่อเนื่องถึงพุทธศตวรรษที่ 21

นับแต่นั้นเป็นต้นมา ผลและข้อมูลจากการศึกษาข้างต้นได้รับการยอมรับและอ้างอิงในแวดวงนักวิชาการ โดยเฉพาะผลการกำหนดอายุข้างต้นทำให้เครื่องถ้วยสุพรรณบุรีที่ขุดพบตามแหล่งโบราณคดีต่างๆ ทั้งในและนอกประเทศในภายหลัง มีส่วนในการช่วยกำหนดอายุแหล่งโบราณคดีเหล่านั้น ในขณะที่เดียวกัน แหล่งโบราณคดีเหล่านี้ได้แสดงหลักฐานใหม่ที่น่าสนใจ รวมถึงรายละเอียดในแง่มุมต่างๆ ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน จึงนำไปสู่การศึกษาทบทวนเกี่ยวกับลวดลายและเครื่องถ้วยสุพรรณบุรีในงานวิจัยครั้งนี้เป็นลำดับต่อไป

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์